

כל מתחיל בחיי היומיום שלי, אומרת סשה וולץ Walz, ולכן הייתי מייחלת לכך, שהמחול יהיה נתון לשינויים תמידיים יותר ממה שהוא היום בגרמניה. הצורך להכניס כל סגנון חדש, כל ניסיון או העזה חדשים של כוריאוגרף או קבוצה למגירה ברורה ומוגדרת, הוא תכונה שקשה לחברה הגרמנית להשתחרר ממנה. לדבריה, השאלה החשובה היא, איך דואגים אמנים מסגנונות שונים ובעלי צורות ביטוי שונות את העולם העכשווי. האם אמנים בני-זמננו מסוגלים לספק לחברה תמונות ודימויים אותנטיים, חללים חדשים ודרכי ביטוי גופניות לצרכים העכשוויים. כמו רבים וטובים לפניו, גם סשה וולץ טוענת שהמחול הוא שפה אוניברסלית, אבל בעבודותיה הכוריאוגרפיות היא מנסה ליצור שפה מקומית מאוד - גרמנית, עירונית, ברלינאית. וולץ אומרת שהיא רוצה שהקהל יהיה מונע מבפנים בזמן הצפייה בעבודותיה.

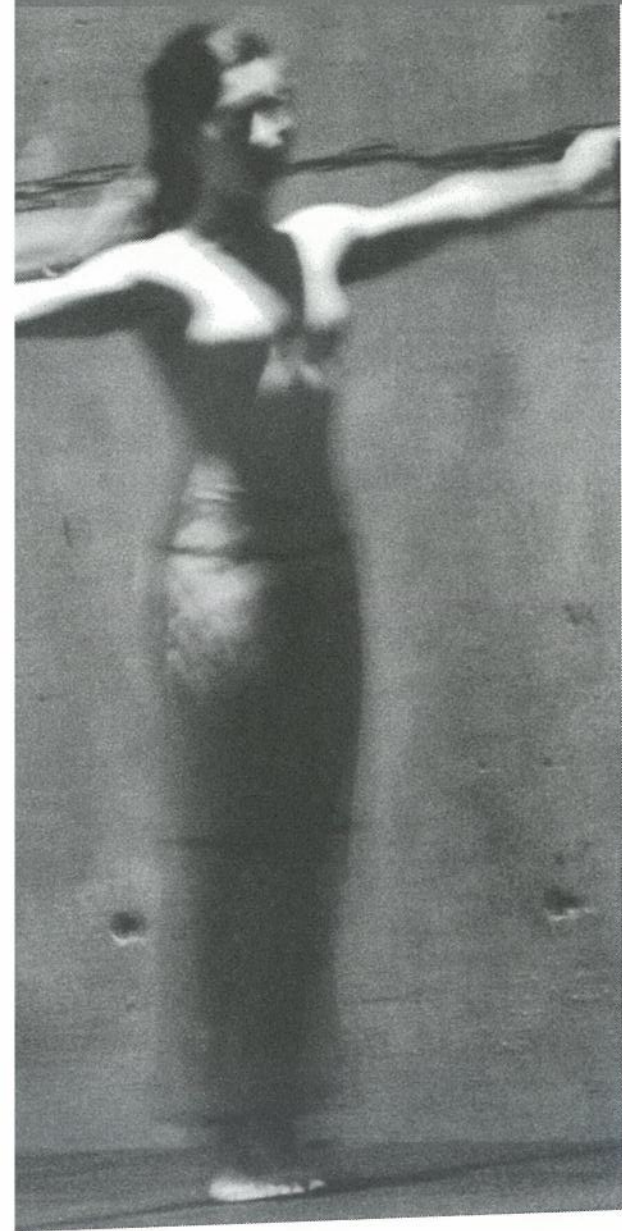
סשה וולץ, בת 37, נולדה בדרום-גרמניה, אזור שבו המחול עדיין שמרני מאוד והבלט נחשב אצל רבים לפסגת היצירה התנועתית. בבית ספגה אווירה אמנותית בורגנית מאב אדריכל ואם בעלת גלריה. חושיה הבריאים הניעו אותה כנראה לעזוב את אזור ילדותה ולעקור לאמסטרדם, כור היתוך אמנותי ומחולי. לאחר שהייה בניו-יורק וניסיונות אחדים לפעול בברלין, עיר אוכלת יושביה ואמניה, הקימה סשה וולץ מרכז מחול מן החשובים בעיר. המרכז נמצא באזור שהיה יהודי לפני המלחמה ונחשב היום למרכז תרבותי וחברתי בברלין. השכונה הצבעונית, שהיתה פעם קו התפר בין ברלין המערבית לברלין המזרחית, שוקקת היום בתי קפה, סדנאות אמנים, גלריות ותיאטראות קטנים. "החצר של וולץ" - כך נקרא מרכז המחול שלה בעגה המקומית - מושך אליו קהל סקרן מרחבי גרמניה, והכרטיסים למופעים שלה מכורים זמן רב מראש. וולץ חלמה תמיד לחדור אל הממסד, לעבוד וליצור מתוכו, לנפץ מיתוסים של שמרנות וחוסר גמישות ולהעניק למחול את תשומת הלב והחשיבות, שמוענקים בגרמניה לתיאטרון המילולי. בתחילת השנה התגשם החלום הזה שלה: היא מונתה לאחת משני המנהלים האמנותיים של ה"שאוֹבִּיהֶנֶה" [Schau-Buehne] הידוע, שהיה בשנות ה-60 וה-70, בין היתר בהנהלתו של פטר שטיין, מן המובילים והנועזים שבתיאטרון אירופה. המנהל השני הוא איש תיאטרון מובהק - תומס אוסטרמאייר [Ostermeier].

וולץ רואה בעבודתה תיאטרון גופני. עבודתה החדשה - "גופים" ["Körper"] - עוסקת בגוף האנושי, שנפגש ונחשף, בסביבה שבה מאבד היחיד את ייחודו. הגוף העירום והחשוף מתנועע כיחיד או כקבוצה בחללים גדולים ומנוכרים. הבמה היא ספק חלל תעשייתי ספק בית סוהר קפקאי, ללא תפאורה ועם מעט אביזרים. הרקדנים זזים מתוך ניסיון למלא את החלל בנוכחותם וליצור דיאלוג תנועתי עם יצור אנושי נוסף. ניסיונות אלה מועדים, כמובן, מלכתחילה, לכישלון. השפה התנועתית של וולץ, ששואבת השראה כמעט מכל זרם מחול הקיים היום באירופה, היא גם שפה פרטית מאוד. בעבודותיה הקודמות, כמו "Travelogue" או "סשה וולץ ואורחיה", היה עדיין מקום רב להומור ואופטימיות, אבל אלה נעלמו מהעבודה האחרונה, שמגיעה לשיא פיוטי חדש. "גופים" היא יצירה יפיפייה העוסקת בכאבו של היופי. התמסרות הרקדנים למחול היא אבסולוטית ללא יכולת להסתתר מאחורי התחכמויות סגנוניות.

כוריאוגרפיה ברלינאית

עבודותיה הראשונות של וולץ משנות ה-90 המוקדמות התרחשו תמיד בחללים קטנים מאוד עם מספר רקדנים מצומצם. מטבח של מטר על

"גופים" מאת סאשה וולץ. צילום: ברנד אוֹלִיג
"Körper" by Sasha Waltz. Photo: Bernd Uhlig

יש ארון,
קדנים.

זיצוניים,
ועה אל
ובניהם
ם מנסים
זדינמיים
ת
שדרת-
חדרים
ושית

קטי
לה
דולים
עין בית
ת

מבדידותם.
של בצעד הבא
ל הכוונה או
מיות למגיעות

העירונית
פנימי השוקטן,
חדר אל תוך
ונים ולחוסר

הכריות
זדוניה.
עדוהה,
שפת תנועה
ימות בשני
פרובוציה אצל
כוריאוגרפי של
לדעתה, בכל
מות זו
מן ההקשר
מי, היא היום

המחול של

באוש, אבל
שפה משלה.
משם יצאו
ם הם בעלי
השפעה

ת. בשנים

גופים מועדים לכישלון על המחול של סשה וולץ

רונית לנד

מטר, שולחן, שרפרף או מקרר ישן, שנקנה בשוק פשפשים סמוך. בעבודה אחרת מגלה הצופה מבנה מתוחכם של קוביות המשמש ארון, מיטה או שידה ומשנה את צורתו ותפקידו תוך כדי תנועת הרקדנים. תנועותיהם קטנות, קומיות ומסורבלות. לעיתים משבצת וולץ בעבודותיה אלמנטים ליצניים ואקרובטיים.

בחללים הקטנים נעים הרקדנים כאנשים שוויתרו על חללים חיצוניים, על מסעות אל החוץ, ומסתפקים בתנועה בחללים פנימיים. תנועה אל הפנים מאפיינת את עבודותיה המוקדמות של וולץ. הרקדנים, וביניהם היא עצמה, מתרוצצים כמו בתוך כלוב, שנכלאו בו מרצונם. הם מנסים להתמודד גופנית עם חלל קיומי קטן, כלואים בתוך הצרכים הדינמיים של עצמם. זהו אחד מסימני ההיכר של יצירותיה של וולץ ואחת הסיבות שהעניקו לה את הכינוי "כוריאוגרפית-ברלינאית". ב"שדרת-הקוסמונאוטים" (1966) מתרוצצות הדמויות בתוך דירת שני חדרים ובה אוסף צפוף של רהיטים, כמנסות לברוח מן המלכודת האנושית שהציבו לעצמן.

מ-1996 זכתה סשה וולץ בתשומת לב רבה דווקא בתחרויות ובפסטיבלים לתיאטרון. עבודותיה מציגות, לעיתים באופן פלקטי ופשטני מעט, את חוסר המוצא של האדם האפור. בעבודות אלה הרקדנים לבושים חולצות פלנל משובצות, מכנסיים ונעליים גדולים וגרביים לא תואמות. הם מועדים מעל התנועה של עצמם. במעין בית בובות, דמויות גדולות יתר על המידה נדחסות לחדר של מיטות ודרדרות ומצעים פרחוניים, שאין ביכולתם לגאול אותן מבידותן. אפילו בחדר האמבטיה של אותו בית בובות, שבו צעד נכשל בצעד הבא והידיים נתקלות ומסתבכות בחפצים שמסביב, אין רגע של הפוגה או פרטיות. חדר האמבטיה הוא המקום, שבו מתוודעות הדמויות לפגיעות ולעליבות במערומיה.

מכלול יצירתה האמנותית של סשה וולץ עוסק בבנאליות העירונית ובעליות ובמורדות של חיי היומיום. תמיד קיים החלל הפנימי המוקטן, שבו נדחסות הדמויות ונתקלות זו בזו. החלל החיצוני, שחודר אל תוך הבית, מרתיע ומאיים עוד יותר. התסכול מוביל לחוסר אונים ולחוסר מעש.

וולץ אוהבת לראיין אנשים מן הרחוב כרקע לעבודותיה. הכרויות מקריות עם עוברי אורח אפרוריים משמשות השראה לעבודותיה. שיחות, מפגשים וביקורים בבתיים פותחים לפנייה, על-פי עדותה, עולמות חדשים. בעולמות אלה מתגלה צבעוניות חדשה ושפת תנועה שאבדה אצל רקדנים מקצועיים. סיפורי משפחות שמתקיימות בשני חדרים, מטבח ושירותים הם נושא אהוב להתנסות ואימפרוביזציה אצל וולץ. היא מקדישה מחשבה רבה, על-פי דבריה, לביטוי הכוריאוגרפי של נושא האלימות המשפחתית. שמץ של אלימות סמויה יש, לדעתה, בכל מערכת בין-אישית. וולץ מצליחה במידה רבה לתרגם אלימות זו למופשטות תנועתית. היא מצליחה להוציא את האלימות מן ההקשר המיידי ולהעניק לה פיוטיות מלנכולית-אוניברסלית. לטעמי, היא היום הכוריאוגרפית היחידה בברלין בסדר גודל בינלאומי. יתר הכוריאוגרפים המעניינים בגרמניה קרובים יותר למרכזי המחול של צרפת, בלגיה והולנד.

שפת המחול של וולץ מושפעת מתיאטרון המחול של פינה באוש, אבל ההשפעות שספגה באמסטרדם ובניו-יורק עזרו לה למצוא שפה משלה. היא עקפה את כור ההיתוך של בית הספר פולקוונג באסן, משם יצאו רוב הכוריאוגרפים הגרמנים בשנים האחרונות. רבים מהם הם בעלי כשרון רב, אבל אף לא אחד מהם הצליח להשתחרר מן ההשפעה הכמעט הרסנית של תיאטרון המחול של פינה באוש.

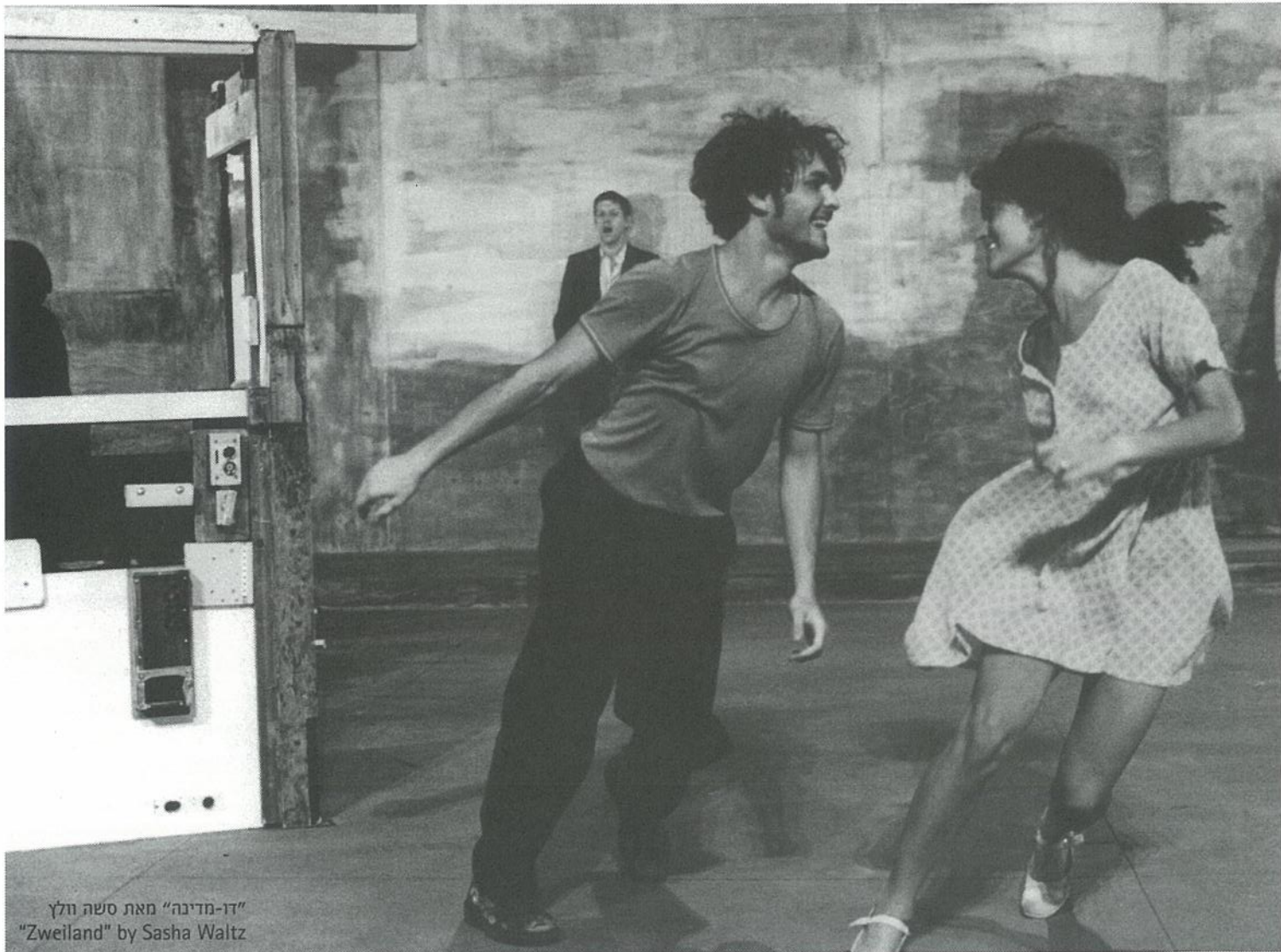
וולץ רואה בכל יצירה חדשה שלב בהתפתחותה האמנותית. בשנים האחרונות היא אינה משתתפת כרקדנית בעבודותיה. היא זקוקה להתבוננות מתוך ריחוק בשלבי היצירה. ב"גופים" (בשפה הגרמנית, "גוף" ביחיד ו"גוף" ברבים הם אותה מילה) רואה הכוריאוגרפית את הרקמה האנושית כמרכז היצירה. גושים מורכבים של גופי אדם נעים ללא הפוגה. הגוף הנופל על רצפה קשה וקרה, מתנגש בקיר מתכת, צונח לתוך חלל אינסופי - אלה הן התמונות המרכזיות ביצירה, תמונות שמותירות רושם גופני עז אצל הצופה. את הגרסה הראשונה של היצירה הציגה וולץ בחללי המוזיאון היהודי החדש בברלין. בפרויקט, שהיה מעין "עבודה בתהליך", הלך הקהל בעקבות הרקדנים ועבר בין חללי המוזיאון המאיימים כשלעצמם. את הגרסה השנייה של היצירה הציגה וולץ במסגרת פתיחת עונת התיאטרון, שאותו היא מנהלת כאמור היום.

וולץ מודעת ללחץ החברתי שמביא עמו תפקידה החדש, ועם זאת להזדמנות הפז שניתנה בידיה כמנהלת תיאטרון ממוסד. היא חוששת מן השגרה שבעבודה עם להקה קבועה בתוך מסגרת ממוסדת ובירוקרטית. אבל נדמה לי שהיא מוכשרת ומקורית דיה לנצל את הפוטנציאל האדיר שבידיה. גם הגב הכלכלי הבטוח שמעניקה לה המערכת הממסדית יכול לסייע להמשך עבודתה והתפתחותה, זאת לצד הסכנה שיהפך לגורם מאיים ומשתק. וולץ עצמה צופה שתחול בעבודתה תפנית. בעבודותיה הבאות היא רוצה להתייחס לצד הברוטאלי פחות שבעשייה התנועתית, החושיות והחושניות יעמדו כנגד הפחד מחידלון הגוף.

וולץ שואפת לשפת גוף קונקרטי. הביטוי הסיפורי והרגשי חשובים לה בכל יצירה כוריאוגרפית. תנועה טהורה ומופשטת בנוסח האמריקני, של קאנינגהאם, זרה לה. צורת החשיבה שלה היא תוצר של המסורת הגרמנית, שמתקשה להתמודד עם תנועה ללא משמעות חד-משמעית, כמעט פשטנית. וולץ, הכוריאוגרפית "הסוציאליסטית" של גרמניה, לא רואה במחול אמצעי לביטוי תנועתי לשמו. בעבודותיה היא מהלכת בזהירות על קו התפר בין מופשטות לפשטנות ונעשית מתוחכמת יותר ויותר מעבודה לעבודה. ב"גופים" אי אפשר להתעלם מערימות בני-האדם המזכירות ימים חשוכים בהיסטוריה של גרמניה. האמנים בני דורה של וולץ מתמודדים שוב עם ההיסטוריה הגרמנית, לאחר שנים רבות של שתיקה ופחד. הם מחפשים גם את הקשר העכשווי והאקטואלי למציאות של ימינו. וולץ היא כוריאוגרפית פוליטית. בעבודותיה יש כמעט תמיד מרכיב דוקומנטרי. לעומת זאת, אין היא עושה תיאטרון פוליטי נוסח יוהאן קרזניק [Kresnik]. היא לא משתמשת בתנועה כאמצעי פשטני בשירות רעיונותיה. היא שואלת תמיד, מה מניע את הגוף האנושי.

עבודותיה של וולץ לא מאפשרות יצירת אשליה. סרטי וידיאו, חומרים וחפצים מן החיים, משמשים נקודות חיכוך עם היומיום. לכן יוצרת וולץ בהרבה מעבודותיה מפגש קרוב ומגע בלתי אמצעי בין הרקדנים לקהל. היא לא מאפשרת בריחה של 90 דקות מן המציאות. במסגרת האתגרים החדשים שהיא מחפשת בכל יצירה, היא לא תסרו לדבריה, לשיתוף פעולה הדוק עם שחקנים ובמאים, שעובדים אתה תחת קורת גג אחת בביתה האמנותי החדש.

יד-מדינה" מאת סשה וולץ
"Zweiland" by Sasha Waltz